

Das Adysh-Tetraevangelium

Neu übersetzt und mit altgeorgischen Paralleltexten verglichen

von

Joseph Molitor

Mit den vorliegenden Kapiteln 26–28 wird nach drei Jahren die Übertragung des altgeorgischen Matthäusevangeliums anhand der Tetraevangelien von Adysh, Tbeth und Opiza sowie der Chanmeti- und Haemetifragmente zu Ende geführt^a. Glücklicherweise erschien eben aus der Hand von Maurice Brière der altgeorgische Text des Lukasevangeliums^b. Damit liegt der Text der Adysh-Handschrift mit den Varianten der Codices von Tbeth und Opiza vollständig vor. Was aber noch wichtiger ist, Brière gibt in einem Anhang, »Corrigenda« betitelt^c, eine Zusammenstellung von Druck- und Lesefehlern aus Matthäus, Markus und Johannes, die Blake entgangen waren. In ungemein fleißiger Arbeit hat er einen Mikrofilm des Adysh-Codex mit der Moskauer phototypischen Ausgabe dieses Tetraevangeliums^d verglichen. Das bedeutet für unser Matthäusevangelium, daß nunmehr alle dunklen Stellen (Mt 3,15; 5,25; 14,14; 16,3; 20,15) restlos aufgeklärt sind und hier zum erstenmal in einer lateinischen Übersetzung erscheinen können. Wir bringen die Corrigenda, soweit sie unseren Text verändern und nicht bloß orthographischer Natur sind, zu Beginn der Nachträge und Anmerkungen.

Auch der folgende Beitrag »Evangeliensätze in einem altgeorgischen Väterfragment« wird, so hoffen wir, eine willkommene Ergänzung der Varianten des altgeorgischen Matthäustextes bringen.

Evangeliium Matthaiei

- 26,1 Et fuit quando persummavit Iesu[s] omnia haec verba, dixit
 2 discipulis suis: scitis¹ quia post duos dies (= biduum)² Pascha
 (*qumhl*)³ futurum est⁴, et Filius hominis tradendus est⁵ [ad] cruci-
 3 figendum.¹ Tunc congregati sunt sacerdotum-magistri (= prin-
 cipes sacerdotum) illi et Seniores populi [in] aulam (= atrium)
 4 illam⁶ sacerdotum-magistri, cui dictum est Kajapha⁷; et consul-
 tationem (= consilium) fecerunt ut-et⁸ Iesu[m] <cum> dolo reti-

^a Vgl. OrChr 37 (1953) 30–55; 38 (1954) 11–40; 39 (1955) 1–32.

^b *La version géorgienne ancienne de l'évangile de Luc d'après les évangiles d'Adich avec les variantes des évangiles d'Opiza et de Tbet* = PO 27 (1955) 279–457.

^c Zu »Corrigenda« S. 450: Im OrChr 37 (1953) 24 war mit dem Schüler Blakes infolge einer ungenauen Information ein jüngerer Amerikaner gemeint, nicht Brière, dessen Name dort ja gar nicht genannt wird.

^d E. Takaischwili, *Materialien zur Archäologie des Kaukasus* 14 (Moskau 1916).

¹ Scitisne OT. — ² post tres dies (= triduum) Tb. — ³ passio OT. — ⁴ erit OT. — ⁵ tradetur OT. — ⁶ + Caiphae OT. — ⁷ om cui dictum est Kajapha OT. — ⁸ ut... retinerent; om et occiderent OT. —

5 nerent et occiderent⁸; ¹ et loquebantur⁹: ne (= non) in¹⁰ die-festo,
 6 ut non (= ne) tumultuatio¹¹ esset inter populum. ¹ Iesu[s] autem
 7 ut¹² fuit [in] Bethania [in] domo Simonis <per>leprosi¹³, ¹ accessit
 illi (= ad illum) mulier, cui <ei> erat (= quae habebat) ampullā¹⁴
 (2/2) (= in ampulla) unguentum¹⁵ magnae¹⁶ mercedis (= magni
 pretii), et deposuit (= misit) super caput¹⁷ eius ut accubitus-erat
 8 ei (= ut recubuit ille)¹⁸. ¹ Cum¹⁹ viderunt discipuli indignati-sunt
 <corde>²⁰ et loquebantur: propter quid fuit perdi[ti]o huius ungu-
 9 enti²¹? ¹ quia²² dignum-erat²³ divendere²⁴ copiose (= multo)²⁵ et
 10 tradere pauperibus. ¹ Ut²⁶ autem comperit²⁶ Iesu[s]²⁷, dixit <eis>
 illis²⁸: propter quid²⁹ molestatis³⁰ mulierem istam³¹, quia opus
 11 bonum operata-est erga me; ¹ pauperes³⁴ semper vobiscum sunt, ego
 12 autem non³² semper vobiscum sum. ¹ Quia deposuit (= misit)
 mihi³³ haec³³ unguentum hoc super³⁴ carnes meas (= corpus meum)
 propter mortui-convestiendum me (= convestiendum me sicut
 13 mortuum)³⁵ mihi³⁶ fecit. ¹ Profecto³⁷ autem³⁸ loquor (= dico) vobis,
 quia³⁹ ubi<cumque> praedicatum-erit evangelium hoc [in] omni
 (= toto) regione (= mundo), dicetur quod⁴⁰ hoc (= id quod) fecit
 14 haec-quoque⁴⁰ [ad = in] memoriam istius. ¹ Tunc ivit⁴¹ unus⁴² ex
 duodecim, cui nomen⁴³ dictum-est Iuda[s] Skarioteli (= Scariotes)
 15 ad-sacerdotum-magistros illos⁴⁴, ¹ et dixit [eis]⁴⁵: quid vultis <commo-
 dare mihi⁴⁶, et ego tradam illum vobis⁴⁷? Et illi⁴⁸ appenderunt illi
 16 triginta argentum (= argenteos); ¹ et exinde quaerebat exopportuna-
 17 tum tempus⁴⁹ ut-et⁵⁰ traderet illum⁵¹ illis. ¹ [In] prima autem illa⁵²
 azymatione (vgl. $\mu\omega\eta\omega\rho\lambda$) (= prima autem die in festo azymorum)⁵³
 accesserunt discipuli Iesu (= ad Iesum)⁵⁴ et dixerunt [ei]⁵⁵: ubi vis
 18 parabimus (= paremus)⁵⁶ tibi manducare Pascha hoc⁵⁷? ¹ Et⁵⁸ ille
 dixit illis: ite ad-quendam [ad = in] civitatem⁵⁸, et dicite illi (= ei):
 magister sic: ⁵⁹ tempus meum prope est; apud te facio Pascha hoc⁵⁷
 19 una-cum discipulis meis. ¹ Et fecerunt sic discipuli, sicut praecepit

⁹ loquebantur (= dicebant) autem OT. — ¹⁰ [in] hoc OT. — ¹¹ seditio OT. — ¹² cum OT. — ¹³ leprosi OT. — ¹⁴ $\alpha\lambda\alpha\beta\alpha\sigma\tau\epsilon\iota$ OT. — ¹⁵ unguenti OT. — ¹⁶ multae OT. — ¹⁷ [in] caput OT. — ¹⁸ accubantis (= re-cumbentis) OT. — ¹⁹ + autem Op. — ²⁰ sus-sensuerunt OT. — ²¹ unguenti huius OT. — ²² om quia Tb. — ²³ possibile fuit (= potuit) OT. — ²⁴ + hoc OT. — ²⁵ copiosae mercedis (= magni pretii) Op. — ²⁶ Animadvertit (om ut autem) OT. — ²⁷ + et OT. — ²⁸ dixit illis OT. — ²⁹ quare OT. — ³⁰ molestiam efficitis mulieri isti OT. — ³¹ quia pauperes OT. — ³² non autem OT. — ³³ [mihi] ista OT. — ³⁴ [in] OT. — ³⁵ [ad] sepulturam meam Tb; [ad] sepeliendum me Op. — ³⁶ om mihi OT. — ³⁷ amen OT. — ³⁸ om autem OT. — ³⁹ om quia OT. — ⁴⁰ quod<quoque> hoc (= id quod) fecit ista OT. — ⁴¹ abiit OT. — ⁴² + ille OT. — ⁴³ om nomen OT. — ⁴⁴ om illos Op. — ⁴⁵ illis Op. — ⁴⁶ om mihi Tb. — ⁴⁷ [vobis] OT. — ⁴⁸ Illi autem OT. — ⁴⁹ tempus opportunum OT. — ⁵⁰ ut OT. — ⁵¹ illum traderet Tb. — ⁵² + die OT. — ⁵³ infermentationis OT. — ⁵⁴ Iesu (= ad Iesum) discipuli Tb. — ⁵⁵ illi (= ei) OT. — ⁵⁶ et apparabimus Tb; et paratum faciemus Op. — ⁵⁷ passionem hanc OT. — ⁵⁸ Iesu[s] autem dixit illis: abite [ad = in] civitatem ad-hominem quendam OT. — ⁵⁹ + dixit OT. —

- 20 illis Iesu[s], et⁶⁰ paraverunt Pascha illud⁶⁰.¹ Et ut advesperavit⁶¹
 21 accubuit⁶² cum duodecim discipulis⁶³; et ut⁶⁴ manducabant illi,
 dixit⁶⁵ illis⁶⁵: profecto⁶⁶ loquor (= dico) vobis quia⁶⁷ unus ex vobis tra-
 22 det me.¹ Et⁶⁸ attristati-sunt⁶⁹ perquam (= valde) et coeperunt⁷⁰ loqui
 23 singillatim⁷⁰: numquid<-forte>⁷¹ ego sum, Domine?¹ ille⁷² autem
 respondit et dixit [eis]⁷³: qui intinget manum mecum⁷⁴ [in] *πιναλι*⁷⁵,
 24 hic tradet me.¹ Filius sane hominis ibit⁷⁶, sicut scriptum est propter
 illum (= de eo); vae autem ille homini⁷⁷ ex (= a) quo⁷⁸ Filius
 hominis traditur⁷⁹; bonum<-forte>⁸⁰ factum fuit (= fuisset)⁸¹ ei
 25 si<-forte> non (= nisi) natus fuit (= esset) homo ille.¹ Respondit
 Iuda[s] qui [ad] tradendum ibat illum⁸² et dixit [ei]⁸³: numquid
 26 <-forte>⁸⁴ ego sum, magister? dixit illi⁸⁵: tu dixisti.¹ Et illi⁸⁶ ut
 manducabant⁸⁷ recepit (= accepit) Iesu[s] panem et ⁸⁸ benedixit⁸⁹,
 fregit et tradidit discipulis suis⁹⁰ et dixit [eis]⁹¹: recipite (= accipite),
 27 manducate⁹² quia⁹³ haec est caro (= *σωπη*⁹⁴) mea⁹⁴.¹ Et⁹⁵ recepit
 (= accepit) poculum⁹⁶, gratias-agebat et tradidit illis et dixit [eis]⁹⁷:
 28 bibite ex hoc omnes;¹ quia⁹⁸ hic est sanguis meus⁹⁹ foederis (= testa-
 menti), qui¹⁰⁰ propter multos effunditur¹⁰⁰ [ad = in] [re]missionem
 29 peccatorum.¹ Loquor (= dico) autem vobis¹⁰¹ iam-non bibam¹⁰²
 abhinc ex fructu vineae¹⁰³ us[que]-ibi (= illuc)-ad-diem¹⁰⁴, quando
 bibam istud¹⁰⁵ vobiscum novum¹⁰⁶ [in] regnatione (= regno) patris
 30 mei.¹ Et [cum]¹⁰⁷ hymno prodierunt (= exierunt)¹⁰⁷ [in] montem
 31 illum Olivarum.¹ Respondit¹⁰⁸ tunc Iesu[s] et dixit illis¹⁰⁸: Omnes
 <-dem>¹⁰⁹ scandalizabimini¹¹⁰ erga me [in] nocte hac¹¹¹; quia
 scriptum est: prosternam¹¹² pastorem et dispergentur oves gregis¹¹³;¹
 32 quando¹¹⁴ autem surrexero praeibo¹¹⁴ vobis [ad = in] Galilaeam¹¹⁵.¹
 33 Respondit Petre et dixit [ei]¹¹⁶: si omnes¹¹⁷ scandalizabuntur

⁶⁰ et apparaverunt Paska illud quod est passio Op; om et...passio Tb. —
⁶¹ ut (primum) invesperavit OT. — ⁶² accubavit Iesu[s] OT. — ⁶³ illis OT. —
⁶⁴ ut (primum) OT. — ⁶⁵ dixit Iesu[s] Tb; dixit [eis] Iesu[s] Op. — ⁶⁶ amēn OT. —
⁶⁷ om quia OT. — ⁶⁸ + illi OT. — ⁶⁹ contristati-sunt OT. — ⁷⁰ coepit unusquis-
 que illorum loqui OT. — ⁷¹ numquid <-igitur> OT. — ⁷² ipse OT. — ⁷³ illis OT. —
⁷⁴ mecum manum OT. — ⁷⁵ + hoc OT. — ⁷⁶ abit OT. — ⁷⁷ homini illi OT.
 — ⁷⁸ per quem OT. — ⁷⁹ tradetur OT. — ⁸⁰ melius OT. — ⁸¹ fuit (= esset) OT. —
⁸² qui tradidit illum OT. — ⁸³ dixit OT. — ⁸⁴ numquid <-igitur> OT. — ⁸⁵ + Iesu[s]
 OT. — ⁸⁶ om illi OT. — ⁸⁷ ut (primum) manducabant illi OT. — ⁸⁸ om et Tb. —
⁸⁹ et gratias agebat et Op. — ⁹⁰ suis discipulis Tb. — ⁹¹ dixit Tb; dixit illis Op. —
⁹² et manducate Op. — ⁹³ om quia OT. — ⁹⁴ + propter vos multos fracta [ad = in]
 [re]missionem peccatorum Op. — ⁹⁵ om et Op. — ⁹⁶ + et OT. — ⁹⁷ dixit Tb; dixit:
 recipite (= accipite) et Op. — ⁹⁸ om quia OT. — ⁹⁹ + novi OT. — ¹⁰⁰ propter
 multos effusus Op. — ¹⁰¹ + quoniam Op. — ¹⁰² + ego OT. — ¹⁰³ ex fructu hoc
 (= huius?) vineae OT. — ¹⁰⁴ usque ad ibi (= illuc) diem OT. — ¹⁰⁵ bibam illud Tb;
 illud bibam Op. — ¹⁰⁶ novum vobiscum Tb. — ¹⁰⁷ hymnum pronuntiaverunt et
 exierunt illi OT. — ¹⁰⁸ Tunc dixit illis Iesu[s] OT. — ¹⁰⁹ Vos omnes (om <-dem>
 OT. — ¹¹⁰ scandalizandi estis OT. — ¹¹¹ [in] hac nocte OT. — ¹¹² prosterno Tb. —
¹¹³ + eius OT. — ¹¹⁴ post autem resurrectionem meam antecadam OT. — ¹¹⁵ [in]
 Galilaeam Op. — ¹¹⁶ illi (= ei) Op. — ¹¹⁷ etsi alii (om alii Tb) omnes OT. —

ad<versus>¹¹⁸ te, ego autem nequaquam (= numquam) scandalizabor
 34 ad<versus>¹¹⁹ te.¹ Dixit illi Iesu[s]: profecto¹²⁰ loquor (= dico)
 tibi quia [in] hac nocte antequam gallus canit¹²¹ ter negabis me.¹
 35 Dixit illi Petre: si mors adhuc (= quidem) acciderit [mihi]¹²² tecum,
 non <-dem>¹²³ negabo te; sic-et¹²⁴ omnes discipuli dixerunt¹²⁴.¹
 36 Tunc venit Iesu[s] cum illis [in] castellum (= villam)¹²⁵, cui¹²⁶ no-
 men dictum-est¹²⁶ Gesemani¹²⁷, et dixit discipulis¹²⁸ suis¹²⁸: considite
 37 (= sedete) istic doniq[ue]¹²⁹ ibo (= vadam)¹³⁰ et adorabo¹³¹,¹ et
 abduxit Petre et duos filios Zebedaei¹³², coepit sollicitum-esse¹³³ et
 38 quassari.¹ Tunc dixit illis¹³⁴: maestus¹³⁵ est spiritus meus (= anima
 mea) us[que] ad¹³⁶ mortem; [ex]spectate¹³⁷ me¹³⁸ hic, et vigiles
 39 estote¹³⁹ mecum.¹ Et abiit pusillum et concidit super vultum suum,
 et¹⁴⁰ orabat et dixit¹⁴¹: pater¹⁴² mi, si opportunum¹⁴² est, praeter-
 grediatur ex (= a) me poculum hoc; non autem ut ego volo, sed
 40 sicut tu.¹ Et venit ad-discipulos¹⁴³, et invenit¹⁴⁴ illos¹⁴⁵ dormientes,
 et dixit Petro: tantumdem (= sic)¹⁴⁶ non potuistis¹⁴⁷ tempus unum
 41 (= hora una) vigilare mecum?¹ vigilate et adorete¹⁴⁸, ut non (= ne)
 intretis [in] tentationem; spiritus promptus est, carnes autem
 42 infirmae.¹ Deinde (= iterum)¹⁴⁹ secundo ivit¹⁵⁰ adoravit¹⁵¹ et dixit:
 pater mi, si¹⁵² non¹⁵³ possibile est poculum hoc per transire mihi,
 43 ut-et non bibam¹⁵⁴, fiat voluntas tua.¹ Et venit rursum et invenit illos
 44 dormientes, quia fuerunt oculi eorum gravati.¹ Et reliquit illos, et¹⁵⁵
 45 ivit, adoravit tertium, idem verbum dixit¹⁵⁵;¹ deinde (= iterum)¹⁵⁶
 tunc venit ad-discipulos et dixit illis: obdormite abhinc et requiem-
 praestate (= requiescite); ecce <en> pervenit¹⁵⁷ tempus (= hora) et
 46 Filius hominis traditur¹⁵⁸ [in] manus¹⁵⁹ peccatorum;¹ surgite et¹⁶⁰
 abeamus¹⁶¹ hinc; ecce <en> perventus est (= pervenit perf.) traditor
 47 ille¹⁶² meus.¹ Et dum ille¹⁶³ hoc loquebatur (= dicebat)¹⁶³, ecce¹⁶⁴
 Juda[s]¹⁶⁵ unus¹⁶⁶ ex duodecim venit, et cum illo populus multus

¹¹⁸ erga Op. — ¹¹⁹ erga Tb; omad<versus>te Op. — ¹²⁰ amen OT. — ¹²¹ vociferatur OT. — ¹²² etsi erit (= sit) mors mea OT. — ¹²³ nequaquam OT. — ¹²⁴ et sic <-dem> similiter omnes discipuli loquebantur (+ [ei]Op) OT. — ¹²⁵ [in] locum Op. — ¹²⁶ quem dicunt OT. — ¹²⁷ Gesamani Op; Gethsamania Tb. — ¹²⁸ illis OT. — ¹²⁹ donec OT. — ¹³⁰ + istuc OT. — ¹³¹ orabo OT. — ¹³² + et OT. — ¹³³ tristari OT. — ¹³⁴ + Iesu[s] OT. — ¹³⁵ constriatus OT. — ¹³⁶ usque ad OT. — ¹³⁷ permanete OT. — ¹³⁸ om me OT. — ¹³⁹ vigilate OT. — ¹⁴⁰ om et OT. — ¹⁴¹ loquebatur (= dicebat) OT. — ¹⁴² pater mi (om mi Tb) si <-igitur> possibile OT. — ¹⁴³ apud (= ad) discipulos Op. — ¹⁴⁴ + Pluralinfix (sekundär!) Op. — ¹⁴⁵ illum (= illos) Tb. — ¹⁴⁶ tantundem (= sic) OT. — ¹⁴⁷ potentia-[vobis]-est (= potestis) Tb. — ¹⁴⁸ orate OT. — ¹⁴⁹ rursum OT. — ¹⁵⁰ abiit OT. — ¹⁵¹ et orabat Iesu[s] (om Iesus Op) OT. — ¹⁵² si <-igitur> OT. — ¹⁵³ om non Op. — ¹⁵⁴ + illud OT. — ¹⁵⁵ et deinde (= iterum) (rursum Op) abiit tertium et orabat (oravit Op) et idem verbum loquebatur OT. — ¹⁵⁶ om deinde OT. — ¹⁵⁷ appropinquatum est (= appropinquavit) OT. — ¹⁵⁸ tradetur Op. — ¹⁵⁹ + hominum Op. — ¹⁶⁰ om et Op. — ¹⁶¹ abite OT. — ¹⁶² om ille OT. — ¹⁶³ ille (Op illi!) loquebatur (loquebantur Op) adhuc OT. — ¹⁶⁴ + <en> OT. — ¹⁶⁵ Iuda[s] OT. — ¹⁶⁶ + ille OT. —

gladiarii(pl.) et fustarii(pl.)¹⁶⁷ ex (= a) sacerdotum-magistris et
 48 Senioribus populi.¹ Traditor autem ille eius tradidit¹⁶⁸ illis¹⁶⁹
 signaculum¹⁷⁰ et dixit [eis]: quem-et¹⁷¹ osculatus ero, ille est,
 49 retinete illum;¹ et confestim¹⁷² accessit¹⁷³ et dixit Iesu¹⁷³: gaude
 50 (= ave), magister, et osculatus est [eum]¹⁷⁴.¹ Iesu[s] autem dixit illi:
 proxime, propter quod (= quare)¹⁷⁵ ventus es (= venisti); tunc occesse-
 runt¹⁷⁶ et¹⁷⁷ imposuerunt¹⁷⁸ manus¹⁷⁹ [in] Iesum¹⁸⁰, et retinuerunt
 51 illum.¹ Et unus quidam¹⁸¹ cum Iesu <ille> porrexit (= extendit)
 manum, evellit (perf.)¹⁸² gladium suum¹⁸³ et [plagas] dedit (= per-
 52 cussit) servo sacerdotum-magistri, et amputavit aurem¹⁸⁴.¹ Tunc
 dixit illi Iesu[s]: refer (= converte) gladium istum¹⁸⁵ [ad = in]
 locum<-dem>¹⁸⁶ suum; quia omnis qui tollet¹⁸⁷ gladium, gladio-
 53 quoque¹⁸⁸ [per]ibit¹⁸⁷.¹ Aut (= an) cogitas¹⁸⁹ quoniam non praeava-
 lens sum (= possum)¹⁹⁰ precari patrem meum, et statuet¹⁹¹ mihi
 nunc¹⁹² hic (adv.) plus¹⁹³ [quam] duodecim turmas (sg.)¹⁹⁴ angelo-
 54 rum?¹ Et quomodo<num> consummabuntur (= adimplebuntur)
 55 libri illi (= scripturae illae), quia ita fas est fieri?¹ In¹⁹⁵ illo tempore
 (= illa hora) dixit Iesu[s] populo illi: sicut super latronem proditi
 estis (= prodiistis)¹⁹⁶ gladio (gladiis) et fusti (fustibus)¹⁹⁷ [ad]
 retinendum (= comprehendendum) me; quotidie¹⁹⁸ [in] templo illo sedi
 56 vobiscum¹⁹⁹ et docebam [vos], et non retinuistis me.¹ Hoc autem²⁰⁰
 omne fuit²⁰¹ ut consummarentur (= adimplerentur) libri illi²⁰²
 (= scripturae illae) prophetarum. Tunc discipuli omnes reliquerunt
 57 illum et fugiebant.¹ Illi autem retinuerunt Iesum et duxerunt ad-
 Kajapham²⁰³ sacerdotum-magistrum, ubi sacerdotum-magistri²⁰⁴ et
 58 Seniores²⁰⁵ congregati fuerunt (= erant).¹ Petre autem sequebatur
 illum longe²⁰⁶ [ad = in] aulam (= atrium)²⁰⁶ sacerdotum-magistri;
 et intravit intro et sedit²⁰⁷ cum ministris [ad] videndum perfectionem
 59 (= finem).¹ Et sacerdotum-magistri²⁰⁸ illi et omne illud²⁰⁹ concilium
 quaerebant falsum testimonium²¹⁰ propter Iesum, ut-et mortifica-

¹⁶⁷ gladiis et fustibus (= cum gl. et f.) OT. — ¹⁶⁸ [A] traditore autem illo eius traditum-erat (sekundär!) OT. — ¹⁶⁹ [eis] OT. — ¹⁷⁰ mandatum Tb; [ad] signaculum Op. — ¹⁷¹ quem[cumque] OT. — ¹⁷² statim OT. — ¹⁷³ accessit Iesu (= ad Iesum) et dixit [ei] OT. — ¹⁷⁴ illum OT. — ¹⁷⁵ propter quod-et (= quare et) OT. — ¹⁷⁶ accesserunt OT. — ¹⁷⁷ om et Tb. — ¹⁷⁸ deposuerunt (= iniecerunt) OT. — ¹⁷⁹ + eorum OT. — ¹⁸⁰ super Iesum OT. — ¹⁸¹ om quidam OT. — ¹⁸² et strinxit OT. — ¹⁸³ om suum Op. — ¹⁸⁴ + eius OT. — ¹⁸⁵ om istum Tb. — ¹⁸⁶ [in] locum <-dem> Op; [in] locum Tb. — ¹⁸⁷ omnes qui tollent... peribunt OT. — ¹⁸⁸ gladio <-dem> Tb. — ¹⁸⁹ cogitatis Tb. — ¹⁹⁰ potentia-mihi-est (= possum) OT. — ¹⁹¹ praesentabit OT. — ¹⁹² om nunc OT. — ¹⁹³ multius (= plus) Tb; — multio-rem (= pluriores) Op. — ¹⁹⁴ legiones (pl.) OT. — ¹⁹⁵ [In] OT. — ¹⁹⁶ prodiistis (= existis) OT. — ¹⁹⁷ fustibus (koll.) OT. — ¹⁹⁸ [de] die [ad = in] diem OT. — ¹⁹⁹ vobiscum [in] templo illo sedi OT. — ²⁰⁰ om autem Tb. — ²⁰¹ factum-est Op. — ²⁰² om illi OT. — ²⁰³ Kaiapham OT. — ²⁰⁴ <-et> Scribae OT. — ²⁰⁵ + populi OT. — ²⁰⁶ [a] longe usque ad aulam (= atrium) OT. — ²⁰⁷ consedit. — ²⁰⁸ sacerdotum-magistri autem OT. — ²⁰⁹ om illud OT. — ²¹⁰ falsos testes OT. —

60 rent²¹¹ illum; et non invenerunt²¹²; et²¹³ multi venerunt²¹⁴ falsi-
 61 testes. Postremo²¹⁵ venerunt quidam²¹⁶ duo et dixerunt²¹⁷: 'Hic²¹⁸
 dixit: praevalens sum (= possum)²¹⁹ destruere templum illud²²⁰
 62 Dei, et tertia die <ex>aedificare.' Surrexit²²¹ sacerdotum-magister
 ille et dixit illi: nihil²²² respondes²²² [ad id] quod hi audire-faciunt
 63 (= accusant) te²²³? Iesu[s] autem tacuit. Et²²⁴ sacerdotum-magister
 ille dixit illi: [ad]iuro te [per] Deum vivum ut nunties nobis si<-igitur>
 64 tu es Khriste filius Dei. Dixit illi Iesu[s]: tu dixisti; loquor (= dico)
 autem vobis: abhinc videbitis vos²²⁵ filium hominis sedentem [a]
 65 dextera [in] virtute²²⁶, et venientem cum nubibus caeli. Tunc
 sacerdotum-magister²²⁷ discissit vestem suam et dixit: irridet
 (= blasphemat)²²⁸; quare adhuc²²⁹ necesse-est [nobis] testis (= ege-
 mus teste)²³⁰? <illic>(= ecce)²³¹ nunc²³² audistis irrisionem (= blas-
 66 phemiam)²³³ illam²³⁴ eius²³⁴; quid fas²³⁵ paret vobis²³⁵? Illi autem
 67 responderunt et dixerunt²³⁶: mortis debitor (= reus) est²³⁷. Tunc
 spuebant [in] vultum eius, et colaphis (colapho) dabant (= ferie-
 68 bant)²³⁸ et aliqui [in] mām (mālas) [plagas] dabant; et loquebantur
 (= dicebant) [ei]: prophet[iz]a nobis, Khriste, quis est qui [plagas] dedit
 69 tibi? Petre autem sedit extra (= foris)²³⁹ [in] aula²⁴⁰ illa²⁴¹; et²⁴²
 occessit²⁴³ illi (= ad eum)²⁴⁴ una ancilla et dixit [ei]²⁴⁵: tu-quoque
 70 fuisti cum Iesu Galilaeo²⁴⁶. Ille²⁴⁷ negavit coram omni²⁴⁸ et dixit²⁴⁹:
 71 non scio²⁵⁰ quid loqueris (= dicis). Et ut²⁵¹ prodivit (= exiit) ille²⁵²
 [in] portas, vidit illum alia et dixit [illis]²⁵³ qui ibi steterunt²⁵³:
 72 hic²⁵⁴ cum Iesu fuit²⁵⁵ Nazoraeo²⁵⁶; et rursus²⁵⁷ negavit²⁵⁸ [cum]
 73 iuramento²⁵⁹ quoniam non novi hominem illum; et post paucum
 tempus²⁶⁰ accesserunt [ei = ad eum] qui²⁶¹ steterunt ibi, et dixe-
 runt<ei> Petro²⁶¹: vere tu-quoque ex illis es²⁶², quia verbum tuum
 74 (= loquela tua) notum facit²⁶³ te. Tunc coepit²⁶⁴ maledicere²⁶⁵ et

²¹¹ occiderent OT. — ²¹² inveniebant OT. — ²¹³ quia OT. — ²¹⁴ venti fuerun
 (= venerant) OT. — ²¹⁵ Et postremo OT. — ²¹⁶ om quidam Op. — ²¹⁷ + quoniam
 OT. — ²¹⁸ + ita OT. — ²¹⁹ potentia mihi-est (= possum) OT. — ²²⁰ hoc OT. —
²²¹ Tunc surrexit OT. — ²²² iam-non (nec? Op) verbum quod[dam] (om quoddam
 Op) respondesne (respondes Op) OT. — ²²³ testificantur [-in] te OT. — ²²⁴ Tunc
 OT. — ²²⁵ om vos OT. — ²²⁶ [in] virtutibus Tb. — ²²⁷ + ille OT. — ²²⁸ blasphemias
 nunc igitur Op; om irridet Tb. — ²²⁹ om adhuc Tb. — ²³⁰ necesse-sunt [nobis]
 testes (= egemus testibus) OT. — ²³¹ ecce <en> OT. — ²³² om nunc OT. —
²³³ blasphemiam OT. — ²³⁴ istius OT. — ²³⁵ vultis OT. — ²³⁶ dixerunt [ei] Op;
 om et dixerunt Tb. — ²³⁷ debitor (= reus) est mortis OT. — ²³⁸ + [in] caput eius
 OT. — ²³⁹ om extra OT. — ²⁴⁰ in aula Tb; in aulis Op. — ²⁴¹ om illa OT. — ²⁴² om
 et Op. — ²⁴³ accessit OT. — ²⁴⁴ [ei] Op. — ²⁴⁵ illi (= ei) OT. — ²⁴⁶ Nazareno Tb.
 — ²⁴⁷ + autem OT. — ²⁴⁸ omnibus OT. — ²⁴⁹ dixit [eis] Op. — ²⁵⁰ novi OT. —
²⁵¹ ut (primum) OT. — ²⁵² + extra (= foras) OT. — ²⁵³ ibi stantibus illis OT. —
²⁵⁴ hic-quoque Op. — ²⁵⁵ fuit cum Iesu OT. — ²⁵⁶ Nazareno Op; Galilaeo Tb. —
²⁵⁷ deinde (= iterum)-quoque OT. — ²⁵⁸ + Petre OT. — ²⁵⁹ + et dixit OT. —
²⁶⁰ om tempus Op. — ²⁶¹ ibi stantes illi Petro (= ad Petrum) et dixerunt illi (= ei)
 OT. — ²⁶² + et Op. — ²⁶³ demonstrat (= manifestat) OT. — ²⁶⁴ + Petre OT. —
²⁶⁵ execrari OT. —

iurare quoniam non novi hominem hunc²⁶⁶; et confestim²⁶⁷ gallus
 75 cecinit²⁶⁸.¹ Et recordatus-est²⁶⁹ verbi illius Iesu, quod dixit [ei]²⁷⁰
 76 quoniam antequam²⁷¹ gallus canit²⁷² ter negabis me;¹ et prodivit
 (= exiit) foras²⁷³ et flebat amare.¹

27,1 Et ut¹ illuxit consultationem (= consilium) fecerunt omnes² sacer-
 dotum-magistri et presbyteri³ populi propter Iesum, ut-et morti-
 2 ficarent⁴ illum;¹ et colligaverunt (= vinxerunt) illum et duxerunt et
 3 tradiderunt⁵ Pilato portae⁶ (sic!).¹ Tunc⁷ vidit Iuda[s]⁸ traditor⁹
 eius⁹ quia <per>iudicatus-est (= damnatus est), paenitentiam-egit
 (= paenituit) et retro dedit¹⁰ argentum illud¹¹ sacerdotum-magistris¹²
 4 et Senioribus,¹ et dixit [eis]¹³: peccavi quia tradidi [vobis] sanguinem
 iustum. Illi autem dixerunt [ei]¹⁴: [ad] nos quid¹⁵? tu scis (= *q̄l̄mbu*
 5 = *𐤒𐤓𐤁*).¹ Et pro<rsus>iecit¹⁶ argentum illud [in]¹⁷ templo illo, et
 6 ivit¹⁸ et suspensio¹⁹-[se-] constrinxit (= se suspendit)²⁰.¹ Sacerdotum-
 magistri autem²¹ receperunt (= acceperunt) argentum illud et
 dixerunt: non²² dignum-est hoc collocare [in] valores (= thesauros)²²,
 7 quia merces (= pretium) sanguinis est.¹ Consultationem (= consi-
 lium)²³ fecerunt²⁴ et coemerunt [cum] illo²⁵ agrum illum²⁶ figuli [ad]
 8 sepulcrum alienorum;¹ propter hoc dictus-est²⁷ ager ille ager
 9 sanguinis us[que] in hodiernum diem²⁸.¹ Tunc consummatum-est
 (= adimpletum est) verbum²⁹ illud Ieremia[e] prophetae dictum³⁰:
 et receperunt (= acceperunt)³¹ triginta ill[os] argentum (= argenteos),
 mercedem illam (= pretium illud) pretiosi (= pretiati)³², quam
 10 <illam> mercedem-fecerunt (= appretiaverunt) filii Israēlis³³;¹ et
 tradiderunt illos propter agrum figuli, sicut praecepit mihi Dominus.¹
 11 Iesu[s] autem <prae>stetit³⁴ coram illā portā³⁵; interrogabat³⁶
 illum³⁷ et dixit [ei]: tu es³⁸ rex Iudaeorum? Iesu[s] autem dixit
 12 [ei]³⁹: tu loqueris (= dicis).¹ Et ut⁴⁰ audire-faciebant (= accusabant)

²⁶⁶ illum OT. — ²⁶⁷ statim OT. — ²⁶⁸ + solum OT. — ²⁶⁹ + Petrus OT. — ²⁷⁰ illi
 (= ei) OT. — ²⁷¹ [ante]quam <nondum> Tb. — ²⁷² cecinerit gallus OT. —
²⁷³ + Petre Tb.

¹ ut (primum) OT. — ² om omnes Tb. — ³ Seniores OT. — ⁴ ut occiderent OT.
 — ⁵ + illum OT. — ⁶ principi OT. — ⁷ + ut (primum) OT. — ⁸ Iuda[s] OT. —
⁹ qui-quoque (om quoque Tb) tradidit illum OT. — ¹⁰ rettulit OT. — ¹¹ triginta
 illud argentum (= illos argenteos) OT. — ¹² sacerdotum-magistris illis Tb; ad<versus>
 sacerdotum magistros illos Op. — ¹³ dixit OT. — ¹⁴ illi (= ei) OT. — ¹⁵ + est Op. —
¹⁶ prospersit (= dispersit) OT. — ¹⁷ in OT. — ¹⁸ recessit et abivit illinc (om illinc
 Op) OT. — ¹⁹ patibulo Op. — ²⁰ + et mortuus-est OT. — ²¹ + illi Tb. — ²² non
 fas est hoc collocare [in] sanctitatem (= in locum sanctum) OT. — ²³ Et consul-
 tationem (= consilium) OT. — ²⁴ + et receperunt argentum illud Tb. — ²⁵ [cum]
 illo Ad^c Tb; illo Op. — ²⁶ om illum Op. — ²⁷ vocatus-est OT. — ²⁸ usque ad hic
 (adv. = nunc) diem OT. — ²⁹ dictum OT. — ³⁰ quod loquitur (= dicit) OT. —
³¹ recepi OT. — ³² <di>venditi OT. — ³³ quem coemerunt ex (= a) (om ex Tb)
 filiis (filii Tb) Israēlis OT. — ³⁴ stetit OT. — ³⁵ principe illo OT. — ³⁶ et interrogavit
 OT. — ³⁷ + princeps ille OT. — ³⁸ esne OT. — ³⁹ illi Op. — ⁴⁰ [in] audire-faciendo
 (= accusando) illo [a] sacerdotum-magistris et Senioribus (= ἐν τῷ c.inf.) OT. —

- illum sacerdotum-magistri illi et seniores⁴⁰, nihil respondebat ille.⁴¹
 13 Tunc dixit illi Pilatē: non audis⁴² quantum hi testificantur[-in] te? ¹
 14 et non⁴³ respondit illi nec⁴⁴ unum verbum⁴⁵, quoniam (= ita-ut)⁴⁶
 obstupefiebat (= miraretur)⁴⁷ porta illa-quoque⁴⁸ perquam (= valde). ¹
 15 [Ad] diem-festum [ad] diem-festum (= per singulos dies festos)⁴⁹
 autem consueta fuit (= consueverat) porta illa⁵⁰ [re]mittere (= dimit-
 tere)⁵¹ unum prehensum (= vinctum) populo illi⁵¹ quem-et volunt
 16 (praes. consuet. = vellent)⁵². ¹ Prehensus (= vinctus)⁵³ quidam fuit
 17 tunc illustris⁵³, cui dictus-est Barraba[s]⁵⁴; ¹ et ut congregati fuerunt
 (= erant) illi, dixit illis Pilatē: quem (rel.)⁵⁵ vultis ex duobus⁵⁶
 [re]mittam (= dimittam) vobis, Barrabam⁵⁷ aut (= an) Iesum quem
 18 dicunt Khristē? ¹ sciebat⁵⁸ quia invidentiā (= invidia)⁵⁸ traditus-est
 19 ille⁵⁹. ¹ Et ut⁶⁰ sedit⁶¹ ille⁶² super thronos, <trans>misit illi (= ad
 illum) uxor⁶³ et dixit [ei]⁶⁴: quid⁶⁵ iacet [penes] te et [penes] istum
 iustum⁶⁶, quia multa⁶⁷ tribulatio accidit (perf.) mihi hodie [per]
 20 visionem propter istum⁶⁷. ¹ Sacerdotum-magistri autem et Seniores
 persuaserunt populo illi, ut postularent⁶⁸ Barrabam⁶⁹ et⁷⁰ Iesum⁷⁰
 21 perderent. ¹ Respondit iudex⁷¹ ille et dixit illis: quem (rel.)⁷² vultis
 ex duobus⁷³, et [re]mittam (= dimittam) vobis? illi autem dixerunt⁷⁴
 22 Barrabam⁷⁵. ¹ Dixit autem⁷⁶ illis Pilate: nunc⁷⁷ igitur⁷⁷ quid faciam⁷⁸
 23 Iesu quem dicunt Khriste? Dixerunt illi (= ei)⁷⁹: crucifigatur; ¹ ille⁸⁰
 autem dixit [eis]⁸¹: quid malignum (= mali)⁸² operatus-est? Illi⁸³
 amplius⁸⁴ clamabant et loquebantur (= dicebant): crucifigatur. ¹
 24 Cum⁸⁵ vidit Pilate, quia nihil proficiebat⁸⁶, sed maior⁸⁷ tumultus⁸⁸
 fiebat⁸⁹, recepit (= accepit)⁹⁰ aquam et <per>lavit manus coram
 populo illo et dixit: innocens⁹¹ sum⁹¹ ego ex (= a) sanguine huius⁹²
 25 iusti⁹³; vos reputate (= cognoscite = *q[ui] h[ab]u[er]u[n]t h[ab]e[re]*)⁹⁴. ¹ Et respondit
 omnis populus et dixit⁹⁵: sanguis istius super nos et super nostros

⁴¹ om ille OT. — ⁴² audisne OT. — ⁴³ nihil OT. — ⁴⁴ nec-amplius Op. — ⁴⁵ propter unum verbum (= de uno verbo) OT. — ⁴⁶ donec (= adeo-ut) OT. — ⁴⁷ mirabatur-quoque OT. — ⁴⁸ princeps ille OT. — ⁴⁹ [in] diebus-festis OT. — ⁵⁰ princeps ille OT. — ⁵¹ dimittit (It.) populo illi unum prehensum (= vinctum) OT. — ⁵² + illi OT. — ⁵³ fuit (ei[s]-fuit Op) autem (om autem Tb) quidam tunc prehensus (= vinctus) insignis OT. — ⁵⁴ Iēsu[s] (Isu[s] Op) Barabae OT. — ⁵⁵ quem (interrog.) OT. — ⁵⁶ + et OT. — ⁵⁷ Iēsum (Isum Op) Barabae OT. — ⁵⁸ quia sciebat quoniam invidiā ([cum] invidia Op) OT. — ⁵⁹ tradiderunt illum OT. — ⁶⁰ ut (primum) OT. — ⁶¹ consedit OT. — ⁶² Pilate OT. — ⁶³ + sua Ad^c Tb; + eius Op. — ⁶⁴ illi Op. — ⁶⁵ nihil OT. — ⁶⁶ [penes] iustum istum hominem OT. — ⁶⁷ multum passa-sum [per] visionem propter istum hodie OT. — ⁶⁸ expostularent OT. — ⁶⁹ Barabam OT. — ⁷⁰ Iesum autem OT. — ⁷¹ princeps OT. — ⁷² quem (interrog.) OT. — ⁷³ + his Op. — ⁷⁴ dixerunt [ei] OT. — ⁷⁵ Barabam OT. — ⁷⁶ om autem OT. — ⁷⁷ et OT. — ⁷⁸ + [ei] Op. — ⁷⁹ + omnes OT. — ⁸⁰ Princeps Op. — ⁸¹ eis Op. — ⁸² malum (= mali) OT. — ⁸³ + autem OT. — ⁸⁴ ampliore-modo Tb. — ⁸⁵ Ut (primum) OT. — ⁸⁶ proficit illi (= ei) OT. — ⁸⁷ + adhuc OT. — ⁸⁸ seditio OT. — ⁸⁹ fit OT. — ⁹⁰ postulavit OT. — ⁹¹ innocens<-forte> sum (= sim) Op. — ⁹² istius OT. — ⁹³ om iusti OT. — ⁹⁴ videte OT. — ⁹⁵ dixerunt Tb; dixerunt [ei] Op. —

- 26 liberos (= filios)⁹⁶.¹ Tunc [re]misit (= dimisit) illis Barraba[m]⁹⁷,
 27 Iesu[m]⁹⁸ autem plexit⁹⁸ et tradidit illis, ut crucifigerent⁹⁹.¹ Tunc
 populi-homines (= milites)¹⁰⁰ illi portae¹⁰⁰ abduxerunt Iesum [ad]
 plateam (Հրապարակ)¹⁰¹, et congregaverunt super illum omnem
 28 generationem (= gentem) illam¹⁰².¹ Et exuerunt illum, et chlamyd[e]
 29 coccine[a] convestiverunt illum;¹ et confecerunt¹⁰³ coronam spinae¹⁰⁴
 et superposuerunt capiti eius, et arundinem¹⁰⁵ [in] dextra manu
 eius, et genua flectunt (It.)¹⁰⁶ coram illo¹⁰⁷, et¹⁰⁸ [il]ludunt (praes.
 consuet. = illudebant)¹⁰⁹ illum et loquuntur (praes. consuet. = di-
 30 cebant)¹¹⁰ [ei]: gaude (= ave), rex Iudaeorum.¹ Et conspuebant
 illum, et recipiunt (= accipiunt) (It.)¹¹¹ arundinem illam¹¹² et [alapas]
 31 dant (praes. consuet. = dabant)¹¹³ [in] caput eius;¹ et quando¹¹⁴
 eluserunt illum, exuerunt illum chlamyd[e] ill[a], et convestiverunt
 illum¹¹⁵ su[a] <-dem> vest[e], et duxerunt¹¹⁶ illum [ad] crucifigen-
 32 dum¹¹⁷.¹ Et ut¹¹⁸ prodibant (= exhibant)¹¹⁹, invenerunt hominem
 Kvirineli (= Cyrenaeum), cui¹²⁰ nomen dictum-est¹²⁰ Simon; hunc
 33 angariaverunt ut sibi-superpenderet¹²¹ crucem eius.¹ Et venerunt
 [in] locum illum, cui¹²² nomen dictum-est¹²² Golgotha, quod est
 34 verticis locus;¹ et tradiderunt (= dederunt) illi [ad] bibendum¹²³
 vinum¹²⁴ felle-mixtum¹²⁴. Et ut¹²⁵ gustum vidit (= gustavit)¹²⁵,
 35 non volebat bibere.¹ Crucifixerunt autem¹²⁶ illum; expanderunt
 (= diviserunt) vestem eius [cum] sorte¹²⁷, ut consummaretur (= ad-
 impleretur) dictum¹²⁸ prophetae¹²⁹: expanderunt (= diviserunt)
 vestem meam sibimetipsis¹³⁰, et super camisiā (= tunicam) meam
 36 sortem iecerunt¹³¹.¹ Et sederunt ibi¹³² et custodiebant¹³²,¹ et collo-
 37 caverunt (= posuerunt) super caput eius culpam eius descriptam
 38 quoniam¹³³ hic est¹³⁴ rex Iudaeorum.¹ Tunc crucifixerunt cum illo
 duos latrones, unum [a] dextra (dextris) et unum [a] sinistra (sini-
 39 stris).¹ Per transeuntes autem illi irridebant¹³⁵ illum et¹³⁶ concutie-
 40 bant caput¹³⁷ eorum,¹ et loquebantur (= dicebant) [ei]¹³⁸: O¹³⁹ qui

⁹⁶ liberos (= filios) nostros OT. — ⁹⁷ Baraba[m] OT. — ⁹⁸ Iesu (dat.) autem flagello [plagas] dedit OT. — ⁹⁹ crucifigeretur Tb. — ¹⁰⁰ [qui] ex populo (= milites) illi principis OT. — ¹⁰¹ [ad = in] templum OT. — ¹⁰² generationes (koll.) illas (om illas Tb) omnes OT. — ¹⁰³ contexuerunt OT. — ¹⁰⁴ e spinis OT. — ¹⁰⁵ + tradiderunt (= dederunt) OT. — ¹⁰⁶ flexerunt OT. — ¹⁰⁷ coram illo OT. — ¹⁰⁸ om et OT. — ¹⁰⁹ ludificabant OT. — ¹¹⁰ loquebantur (= dicebant) OT. — ¹¹¹ receperunt OT. — ¹¹² om illam OT. — ¹¹³ dabant OT. — ¹¹⁴ ubi (primum) OT. — ¹¹⁵ om illum Tb. — ¹¹⁶ abduxerunt OT. — ¹¹⁷ ut crucifigerent OT. — ¹¹⁸ ut (primum) Op. — ¹¹⁹ prodierunt illi illinc OT. — ¹²⁰ nomine OT. — ¹²¹ tolleretur OT. — ¹²² quem dicunt OT. — ¹²³ om [ad] bibendum OT. — ¹²⁴ acetum felle permixtum OT. — ¹²⁵ cum gustum vidit (= gustavit) Op; et cum accepit Tb. — ¹²⁶ Et ut (primum) crucifixerunt OT. — ¹²⁷ et abiecerunt (= miserunt) sortem OT. — ¹²⁸ + illud Op. — ¹²⁹ per prophetam quod loquitur (= dicit) OT. — ¹³⁰ inter illos OT. — ¹³¹ abiecerunt (= miserunt) sortem OT. — ¹³² et custodiebant illum ibi Tb; ibi et custodiebant illum Op. — ¹³³ om quoniam OT. — ¹³⁴ + Iesu[s] Tb. — ¹³⁵ blasphemabant OT. — ¹³⁶ om et OT. — ¹³⁷ capita Tb. — ¹³⁸ om [ei] OT. — ¹³⁹ eha Tb; om Op. —

- destruebat¹⁴⁰ templum illud et tertia die <ex>aedificabas illud¹⁴¹,
 eripe¹⁴² temetipsum. Si¹⁴³ filius Dei es, degredere (= descende)¹⁴⁴
 41 [a] cruce.¹ Sic-et¹⁴⁵ sacerdotum-magistri illi [il]ludebant [ei]¹⁴⁶ cum
 42 Scribis et Senioribus¹⁴⁷ et loquebantur (= dicebant):¹ alios vivi-
 ficavit (سب) (= salvos fecit), semetipsum non poterit¹⁴⁸ vivificare¹⁴⁹.
 Si<-igitur> rex Iudaeorum¹⁵⁰ est, degrediat¹ur (= descendat) nunc¹⁵¹
 43 [a] cruce, et credemus illi¹⁵²; quia¹⁵³ sperabat [in] Deo, nunc¹⁵⁴
 salvet illum¹⁵⁵ si<-igitur> vult illum¹⁵⁶; quia dixit quoniam¹⁵⁷ filius
 44 Dei sum¹⁵⁸; sic-et¹⁵⁹ latrones illi, qui¹⁶⁰ crucifixi fuerunt (= erant)
 45 cum illo¹⁶⁰, exprobrabant illi (= ei).¹ Et a sexto¹⁶¹ tempore (= a
 sexta hora) obtenebratum-est super omnem terram¹⁶² [usque] ad¹⁶³
 46 nonum tempus (= nonam horam).¹ Et [in] nono (= nona) tantum
 tempore (= hora), vocem fecit (= clamavit) Iesu[s] voce magna et
 dixit: ēli ēli lama sabakthani¹⁶⁴, hoc est: Deus, Deus mi, [ad] quid
 47 (= quare) pro<rsus>icis¹⁶⁵ me? Et qui¹⁶⁶ audierunt¹⁶⁷ et loquebantur
 48 (= dicebant)¹⁶⁸: ecce¹⁶⁹ Eliam vociferatur (= vocat) hic.¹ Et statim
 [ac]currebat unus ex illis et recepit (= accepit) spongiam¹⁷⁰, implevit
 aceto et superposuit (= imposuit) [in] arundine et potabat illum.¹
 49 Alii autem loquebantur (= dicebant) [eis]¹⁷¹: sinite¹⁷² videamus
 50 an¹⁷³ veniat Ēlia [ad] eripiendum istum¹⁷³.¹ Iesu[s] autem¹⁷⁴
 vocem fecit (= clamavit)¹⁷⁵ voce magna et sursum-misit¹⁷⁶ spiritum.¹
 51 Et ecce velum¹⁷⁷ templi illius diffissum-est (= scissum est) ex-
 duobus (= in duo)¹⁷⁸ a summo us[que] ad imum¹⁷⁹; et terra commota-
 52 est, et saxa¹⁸⁰ scissa-sunt;¹ et monumenta¹⁸¹ relevata- (= aperta)
 sunt, et multae carnes (= *suppl[il]p*)¹⁸² conquiescentium sanctorum
 53 surrexerunt;¹ et prodierunt (= exierunt) [a] monumentis¹⁸³. Et¹⁸⁴
 post resurrectionem eius¹⁸⁵ intraverunt [in] sanctam civitatem et
 54 ostensi-sunt¹⁸⁶ multis.¹ Centurio autem ille et¹⁸⁷ qui custodiebant
 cum illo¹⁸⁸ Iesum, ut¹⁸⁹ viderunt motum illum et quod <id>¹⁹⁰

¹⁴⁰ solvebas OT. — ¹⁴¹ om illud OT. — ¹⁴² salva nunc (om nunc Op) OT. — ¹⁴³ si
 <-igitur> OT. — ¹⁴⁴ + istinc OT. — ¹⁴⁵ sic<-dem> OT. — ¹⁴⁶ ludificabant [eum]
 OT. — ¹⁴⁷ presbyteris OT. — ¹⁴⁸ potentia-ei-est (= potest)-ne (omne Op) OT. —
¹⁴⁹ viv<id>um-facere OT. — ¹⁵⁰ Israël OT. — ¹⁵¹ + istinc OT. — ¹⁵² isti Tb. —
¹⁵³ si <-igitur> OT. — ¹⁵⁴ om nunc OT. — ¹⁵⁵ istum Tb. — ¹⁵⁶ si <-igitur> vult illum
 (istum OT) Adc OT. — ¹⁵⁷ om quoniam Tb. — ¹⁵⁸ + ego OT. — ¹⁵⁹ sic <-dem>
 OT. — ¹⁶⁰ cum illo crucifixi OT. — ¹⁶¹ A sex[to] autem OT. — ¹⁶² obtenebrata-est
 omnis terra OT. — ¹⁶³ usque ad OT. — ¹⁶⁴ sabakhthani (σαβαχθανι) OT. —
¹⁶⁵ propter quid relinquis OT. — ¹⁶⁶ aliqui ibi stantes OT. — ¹⁶⁷ + hoc Tb. —
¹⁶⁸ + quoniam (ὅτι) Op. — ¹⁶⁹ om ecce OT. — ¹⁷⁰ + et OT. — ¹⁷¹ om [eis] Tb. —
¹⁷² + et OT. — ¹⁷³ si <-igitur> Elia[s] veniat (veniat Elia[s] Op) [ad] salvandum
 ([ad] desuper-salvandum = deponendum Op) OT. — ¹⁷⁴ + rursum OT. — ¹⁷⁵ ex-
 clamavit OT. — ¹⁷⁶ dimisit (= emisit) OT. — ¹⁷⁷ + illud OT. — ¹⁷⁸ in duo Op. —
¹⁷⁹ a superiore (= summo) usque ad deorsum OT. — ¹⁸⁰ petrae OT. — ¹⁸¹ sepulcra
 OT. — ¹⁸² multa corpora OT. — ¹⁸³ [a] sepulcris eorum OT. — ¹⁸⁴ om et Tb. —
¹⁸⁵ + et Tb. — ¹⁸⁶ manifestati-sunt OT. — ¹⁸⁷ et (om Op) + [qui] cum illo et (om
 et Op) OT. — ¹⁸⁸ om cum illo OT. — ¹⁸⁹ om ut OT. — ¹⁹⁰ om et quod <id> Tb. —

factum-est, timuerunt perquam (= valde)¹⁹¹ et dixerunt¹⁹²: vere
 55 Filius Dei fuit hic.¹ Et¹⁹³ fuerunt ibi matres (= mulieres) multae,
 quae a longe spectabant, quae <illae>¹⁹⁴ insequabantur¹⁹⁵ Iesum [a]
 56 Galilaea [ad] ministrandum ei¹⁹⁶; quae fuit¹⁹⁷ Mariam Magda-
 neleli¹⁹⁸, et Mariam Iacobi et Iosephi¹⁹⁹ mater, et mater filiorum
 57 Zebedaei.¹ Et ut advesperavit²⁰⁰, venit homo dives [ab] Arimathaea
 cui²⁰¹ nomen dictum-est²⁰¹ Ioseb²⁰², quia²⁰³ ille-quoque discipulus
 58 factus fuit (= fuerat) Iesu.¹ Hic accessit²⁰⁴ Pilato (= ad Pilatum)
 et postulavit²⁰⁵ carnes illas Iesu²⁰⁶; tunc praecepit Pilate²⁰⁷ tradere
 59 (tradi) illi²⁰⁸; et assumpsit²⁰⁹ carnes illas²¹⁰ Ioseph²¹¹ et involvit²¹²
 60 illum [in] linteo sancto (= mundo)²¹³; et collocavit (= posuit)²¹⁴
 in novo monumento suo²¹⁵, quod <id> e<(sursum)>cidit in petra²¹⁶,
 et <ob>volvit²¹⁷ saxum magnum [in] ianuam illam²¹⁸ illius²¹⁹ sepulcri,
 61 et abiit.¹ Et²²⁰ fuit ibi Mariam Magdaneleli²²¹ et altera²²² Mariam²²³,
 62 sederunt coram monumento²²⁴ illo.¹ E crastino²²⁵ quod est post
 Paraskeven, congregati-sunt sacerdotum-magistri²²⁶ et Pharisei
 63 ad-Pilatum;¹ et dixerunt [ei]²²⁷: domine, recordati-sumus nos²²⁸,
 quia ille decipiens (= seducens)²²⁹ dixit dum vivens adhuc²³⁰ fuit
 64 quoniam tertia die²³¹ surgam (= resurgam);¹ praeci-pe nunc²³²
 muniri sepulcrum illud [usque] ad²³³ tertium diem, ne forte veniant
 discipuli eius²³⁴ nocte²³⁵ et <au>furentur illum et dicant²³⁶ populo
 illi²³⁷ quoniam surrexit ille²³⁸ [a] mortuis. Et erit postremum scanda-
 65 lum peius primo (= priore).¹ Dixit illis Pilate: est-vobis (= habetis)
 66 turma(m)²³⁹; ite²⁴⁰ et munite sicut novistis.¹ Illi autem abierunt²⁴¹,
 et munierunt sepulcrum illud et²⁴² assignaverunt saxum illud cum
 turma.

28,1 Vespere [in] sabbato¹ quod illucescebat [ad = in] unam-sabbati
 = prima sabbati), venit Mariam Magdaneleli² et altera³ Mariami³

¹⁹¹ om perquam Op. — ¹⁹² loquebantur (= dicebant) OT. — ¹⁹³ Fuerunt ibi matres (= mulieres)-quoque OT. — ¹⁹⁴ om illae OT. — ¹⁹⁵ <intro>secutae-sunt OT. — ¹⁹⁶ et ministrabant illi (= ei) OT. — ¹⁹⁷ quibuscum fuit OT. — ¹⁹⁸ Magdalēneli Tb. — ¹⁹⁹ Iosebi Op; Ioseph Tb. — ²⁰⁰ ut (primum) invesperavit OT. — ²⁰¹ nomine (abl.) OT. — ²⁰² Ioseph Tb. — ²⁰³ qui OT. — ²⁰⁴ venit OT. — ²⁰⁵ expostulavit OT. — ²⁰⁶ corpus illud (om illud Op) Iesu OT. — ²⁰⁷ Pilate praecepit OT. — ²⁰⁸ corpus illud eius OT. — ²⁰⁹ recepit OT. — ²¹⁰ corpus illud eius OT. — ²¹¹ Ioseb Op. — ²¹² (prorsus)involvit illud Op; involvit illud Tb. — ²¹³ [in] sindone sancta (= munda) Op. — ²¹⁴ + illud OT. — ²¹⁵ in novo eius sepulcro OT. — ²¹⁶ quod excidit e petra illa (om illa Op) OT. — ²¹⁷ advolvit OT. — ²¹⁸ om illam Tb. — ²¹⁹ om illius Tb. — ²²⁰ om et OT. — ²²¹ Magdalēneli Tb; Magdaneli Op. — ²²² una alia OT. — ²²³ + et OT. — ²²⁴ sepulcro OT. — ²²⁵ + autem Op. — ²²⁶ + illi OT. — ²²⁷ dixerunt Tb. — ²²⁸ om nos OT. — ²²⁹ deceptor (= seductor) OT. — ²³⁰ om adhuc Tb. — ²³¹ post tres dies OT. — ²³² nunc praeci-pe OT. — ²³³ usque ad OT. — ²³⁴ om eius Tb. — ²³⁵ om nocte OT. — ²³⁶ nuntient OT. — ²³⁷ om illi OT. — ²³⁸ om ille OT. — ²³⁹ [homines] ex-turma OT. — ²⁴⁰ abite OT. — ²⁴¹ venerunt Tb. — ²⁴² om et Op.

¹ + illo Tb. — ² Magdalēneli OT. — ³ alia illa Mariam OT. —

- 2 [ad] videndum sepulcrum illud⁴.¹ Et ecce⁵ motus fuit magnus, quia angelus Domini degressus-est (= descendit) [a] caelo-supra, venit⁶ et⁷ devolvit saxum illud e(= a) ianua illa⁸, et [con]sedit super illud;¹
- 3 fuit visus (= aspectus) eius sicut fulgur, et vestis eius alba fuit⁹ sicut
- 4 nix.¹ Et ex (= prae) horrore¹⁰ eius tremuerunt custodes illi, et
- 5 facti-sunt sicut mortui.¹ Respondit angelus ille, et dixit matribus (= mulieribus) illis: ne timeatis vos; scio¹¹ quia Iesum crucifixum
- 6 quaeritis;¹ non hic (adv.) est¹², sed¹³ surrexit¹⁴ ille. Dixit¹⁴: venite et videte locum illum¹⁵ ubi locatus-est (= positus est)¹⁶ Dominus¹⁷;¹
- 7 et cito abite et dicite¹⁸ discipulis eius quoniam surrexit et ecce praecedit vos [in] Galilaeam¹⁹. Ibi videbitis illum; ecce <en>²⁰
- 8 dixi vobis.¹ Et²¹ abierunt cito²² cito²² <illinc> de monumento²³ timore (= in timore) et gaudio magno; [ac]currebant [ad] nuntian-
- 9 dum discipulis eius.¹ Et ecce Iesu[s] occurrit illis et dixit [eis]: gaudete (= avete); illae autem occesserunt²⁴ et retinuerunt (= apprehenderunt)²⁵ pedes eius²⁵, et adoraverunt illum.¹ Tunc dixit illis Iesu[s]: ne timeatis; ite²⁶ et nuntiate fratribus meis ut eant²⁷ [ad = in]
- 11 Galilaeam²⁸, et ibi videbunt me.¹ Et ut illae²⁹ abierunt, [con]festim³⁰ tantum³⁰ ex turma illa quidam³¹ venerunt³² [ad = in] civitatem, et annuntiaverunt³³ sacerdotum-magistris illis omne<-dem>³⁴ quodque³⁵
- 12 <id>³⁵ factum-est.¹ Et³⁶ congregati-sunt sacerdotum-magistri illi una-cum Senioribus³⁶, consultationem (= consilium) fecerunt, argentum copiosum tradiderunt (= dederunt) ex-populo (= militibus)
- 13 illis;¹ et dixerunt [eis]: hoc-modo (= ita)³⁷ dicite quoniam discipuli eius nocte venerunt et <au>furati-sunt illum dum nos dormivimus;¹
- 14 etsi³⁸ audierit hoc porta illa³⁹, nos persuadebimus illi⁴⁰ et vos securos
- 15 faciemus.¹ Illi autem acceperunt argentum illud, et fecerunt sic⁴¹ sicut didicerunt (= edocti erant) ex (= ab) illis, et divulgatum-est (pass.) verbum hoc inter Iudaeos usque in⁴² hodiernum diem.¹
- 16 Undecim autem illi discipuli abierunt [in] Galilaeam⁴³ [in] montem
- 17 illum ubi<quoque>⁴⁴ praecepit illis Iesu[s];¹ et⁴⁵ ut (primum)⁴⁶
- 18 viderunt illum⁴⁷, adoraverunt illum. Et aliqui⁴⁸ dubitaverunt;¹

⁴ hoc OT. — ⁵ + <en> Op. — ⁶ et venit Tb. — ⁷ om et Op. — ⁸ + sepulcri OT. — ⁹ om fuit OT. — ¹⁰ Ex (= prae) horrore autem OT. — ¹¹ novi OT. — ¹² est hic OT. — ¹³ quia Op. — ¹⁴ surrexit sicut dixit OT. — ¹⁵ om illum OT. — ¹⁶ collocaverunt (= posuerunt) OT. — ¹⁷ illum OT. — ¹⁸ nuntiate OT. — ¹⁹ [ad = in] Galilaeam Sin Tb. — ²⁰ ecce <illic> Sin OT. — ²¹ Illae autem Sin OT. — ²² cito Sin OT. — ²³ sepulcro Sin OT. — ²⁴ accesserunt Sin Tb; venerunt Op. — ²⁵ prociderunt [ad] pedes eius Sin OT. — ²⁶ abite Sin OT. — ²⁷ abeant Sin OT. — ²⁸ [in] Galilaeam Op. — ²⁹ Et illae Sin; et hae ut (primum) OT. — ³⁰ et ecce <en> Sin OT. — ³¹ om quidam Sin OT. — ³² intraverunt OT. — ³³ nuntiaverunt Sin OT. — ³⁴ om <-dem> Sin Op. — ³⁵ hoc quodque: om <id> Sin OT. — ³⁶ Illi autem congregati-sunt cum Senioribus et Sin OT. — ³⁷ ita Sin. — ³⁸ Si <-igitur> Sin. — ³⁹ princeps ille Sin OT. — ⁴⁰ om illi OT. — ⁴¹ isto-modo (= sic) Tb. — ⁴² usque ad Sin OT. — ⁴³ [ad = in] Galilaeam Sin Tb. — ⁴⁴ + <id> Sin Op. — ⁴⁵ om et Tb. — ⁴⁶ om ut (primum) Sin OT. — ⁴⁷ + et Sin OT. — ⁴⁸ Aliqui autem Sin OT; + ex illis OT. —

et⁴⁹ accessit illis (= ad illos) Iesu[s], loquebatur illis et dixit [eis]:
 <commo>data est [ad] me (= mihi)⁵⁰ omnis potestas in caelis et
 super terram. Sicut⁵¹ misit me Pater, ego-quoque emitto vos⁵¹;'
 19 abite et discipulos-facite omnes gentes, et baptizate illos nomine
 20 (= in nomine) Patris et⁵² Filii et Spiritus Sancti.' Et docete illos
 [ad] conservandum (= observare) omne quantum⁵³ mandavi vobis;
 et ecce <en> ego vobiscum sum omnibus diebus⁵⁴ usque ad perfec-
 tionem (= consummationem) regionis (= mundi)⁵⁵.

Nachträge und Anmerkungen

Aus den Corrigenda von Brière sich ergebende Neuübersetzungen (die bis-
 herige Form in Klammern):

1,3 Esrom₁ (Ezrom); 1,21 vocabunt (vocant) Ad, vocabis (vocas) Tb; 3,5 exibat
 (prodiat); 3,15 მ[იუ]შუა aor. 3. sg. v.მი-შეგბაჲ permisit = ἀφίησιν (მ...შუა);
 3,15 illi (=ei) (illos); 4,13 venit (venit et); 4,19 venite <intro>sequimini me (venite post
 me); 5,19 contemptibilis; Tb iunior; Op minimus; 5,19 in regnatione₁ ([in]r.); 5,22
 gehē[n]ae (gehennae); 5,25 iuste considerans = εὖ σιῶν: გან[მ]წრახველ n.ag. v.
 გან-წრახველ (iuste გან...ტველ); 5,29 gehē[n]am (gehenam); 5,33 reddes
 (redde); 7,25, 27 dati-sunt [in] (dederunt [in]); 8,9 praecipio Iterativ (praecepi);
 9,9 dixit illi (dixit[ei] ille); 9,20 accessit [ei] (accessit [ei] et); 11,26 hoc-modo
 gratum (gratum hoc-modo); 14,14 სნეულნი aegrotos (სულნი spiritus); 14,29 venit
 (iit); 15,3 provehitis (descenditis); 15,5 quod (est); 16,3 კნინავს impers. nebulo-
 sum-fit (minuitur); 17,25 proferent (recipiunt); 18,6 ex his pusillis (ex pusillis);
 19,10 cum muliere (propter mulierem); 19,11 (tra)ditum (<commo>datum); 20,15
 უნ(უ)ვარ munificus sum (უ-ს[ოლო]ვარ); 20,32 vobis (tibi); 21,9 loquebantur (lo-
 quebantur ei); 21,26 ex hominibus + fuit; 22,10 [con]vivis ([con]vivarum); 22,22 ut
 (ut primum); 22,33 audivit (audivit hoc); 25,6 [ob]viabimus([ob]viate); 25,41 dia-
 boli et ministrorum ([propter] diabolum et ministros): mißverständener armen.
 Dativ (= Genitiv!) սասանայի etc. ? — Überall ist statt იმერუსალემ (Ierusalem)
 vielmehr იერუსალემ (Ierusalēm) zu lesen!

Verbessere sonst noch: 6,22 lucerna (lumen); 13,22 scandalum (fallacia); 13,46
 multae- merce-dis; 13,51 animad vertit + hoc omne; 15,7 hypocritae; 15,17 omne
 + quod; 24,27 effulget; 24,29 potentiae + caelorum; 25,29 = omni qui.

26,2 tradendus est: Die georg. Anm. 20 მიეცეს OT ist bei Blake im lateinischen
 Text nicht berücksichtigt.

26,7 effudit | deposuit (= misit): და-სხმაჲ wird sonst von Blake (z.B. Mt 22,44)
 mit »ponere« wiedergegeben.

26,11 Anm. 21: non autem ist nicht von OT bezeugt; es fehlt doch auch die ent-
 sprechende georg. Anm.

26,12 obfudit | deposuit (= misit): Dasselbe Verb და-სხმაჲ wie V. 7!

26,12 ad vestiendum me in sepulcrum (Blake): სამკუდროლს შემოსისა ჩემისა
 ოკს heißt wörtlich: wegen meiner Totenbekleidung.

26,15 Blake hat mit Recht მიუწონოს (fut. II. 3. sg. appendet) in მიუწონეს
 (aor. 3. pl. appenderunt) verbessert; es ist offenbar ein Schreibfehler.

⁴⁹ om et Tb. — ⁵⁰ <commo-> data-est mihi Sin OT. — ⁵¹ om sicut...vos Sin OT. —

⁵² om et Tb. — ⁵³ quod Sin Op. — ⁵⁴ + et Sin OT. — ⁵⁵ + amen Op.

- 26,22 Anm. 11 coepit quisque ille | coepit unusquisque illorum: მათ-მან ist Gen. Pl. v. იგი, substantiviert mit -მან (2. Nominativendung) = ὁ αὐτῶν.
- 26,25 iit | ibat: ვიდრდა ist Imperfekt.
- 26,33 Anm. 6 om erga te ist bei erga te^a am Versschluß anzubringen!
- 26,41 vigilate: lies vigilare.
- 26,42 Anm. 9 ist falsch: Nicht für »secunda vice« ist კუალად (rursum) zu lesen, sondern für das vorhergehende მეტმე (deinde = iterum).
- 26,42 calicem | poculum: სახუმელი wird V. 27 und 39 von Blake (gegen die Vulgata) mit »poculum« übersetzt.
- 26,45 venit | pervenit: V. 45a und 47 überträgt Blake მოვიდა richtig mit »venit«; hier steht aber ein neues Verb: მო-იწია (pervenit), ebenso wie V. 46 dessen passives Partizip მო-წეულ.
- 26,48 Anm. 8 ego: მე wird wohl hier nicht absolutes Personalpronomen sein, sondern als verallgemeinerndes Affix zum Relativpronomen რომელსა gehören = quemcumque.
- 26,52 und Anm. 1 istud: lies istum.
- 26,55 cum gladio...cum fusti | gladio (gladiis)...fusti (fustibus): Der Instrumentalis hat im Sg. und Pl. dieselbe Endung!
- 26,57 Anm. 12 illi scribae: იგი scheint unseres Erachtens zum vorhergehenden სდა zu gehören: სდა იგი ubi <-et>; auch seniores ist ja ohne (postpositiven!) Artikel illi.
- 26,59 Anm. 3 falsi testes | falsos testes: ცრუმოწამეთა ist Dat. (= Akk.) Pluralis; Objekt, nicht Subjekt.
- 26,65 egemus testibus | egemus teste: მოწამე ist Singular; in eine Anmerkung gehörte die Angabe, daß allerdings bei OT (georg. Anm. 4) testibus erscheint.
- 26,67 in auribus | in malam (malas): ყურიმალსა (dat. sg. v. ყურიმალი) kommt bereits Mt 5,39 bei OT vor und wird dort richtig von Blake mit »māla« wiedergegeben (auris = ყური).
- 26,70 omnibus | omni: Der Plural (omnibus) kommt wie V. 65 wieder nur OT zu.
- 26,75 Iesus: lies Iesu!
- 27,1 cum mane esset | ut illuxit: Dasselbe Verb გან-თენებაჲ ist für Blake Mt 28,1 »illucescere«.
- 27,2 iudici | portae: ბეჭ, das Mt 7, 13, 14 für πύλη und (im Plural) Mt 26,71 für πύλῳ steht, wird hier wohl im Sinne von »Hohe Pforte« gebraucht; iudex entspricht (auch bei Blake) V. 21 მსაჯული.
- 27,4 tu scis: Hier zeigt sich wieder einmal deutlich die Abhängigkeit der georg. Version von der altarmenischen und damit von der altsyrischen: შენ უწყი ჟოჲ გჳთხუ (du kennst) ist die wörtliche Übersetzung des Sinaisyrers ܕܢܪ ܕܥܝܬܐ (der Curetorianus fällt hier aus).
- 27,11 Anm. 9 add. ei B: Nach der georg. Anm. 13 und der Matthäusausgabe von Benešević hat Op (nicht Tb) + მას (ei).
- 27,14 adeo ut | quoniam (= ita-ut): Blake hat in ვიდრემდე (donec) emendiert; in der Hs. steht ვითარმდე (quoniam), das doch auch z. B. Mk 1,45 OT; 2,12 OT; 3,10 OT, 20 Ad für ὥστε c. inf. steht genau so wie hier!
- 27,19 multam afflictionem passa sum | multa tribulatio accidit (= evenit) mihi: »pati« ენებაჲ bringen (so auch Blake Anm. 12) OT; შემსუჲდა kommt aber vom impers. შეხუდების »ihn überkommt, ihm stößt zu«, das Blake Mt 26,35 richtig mit »accidere« übersetzt!
- 27,24 cavete | reputate: Hier steht nicht კბალვამ (cavere), sondern გულვამ

»beherzigen, bedenken«, eine ungenaue Übersetzung von *q̄hmbil* (statt *uṣṣyēbēd*) = cognoscere. Das ist aber wieder typisch für die syrische Überlieferung: Der Sinaisyrer (Curetonianus fehlt) liest *ܩܚܡܒܝܠ* (vos cognoscentes) und die Peschitta *ܩܚܡܒܝܠܐ* (cognoscetis).

27,26 flagellavit | plexit: Ad hat das farblose Verb *გუემა* »schlagen«, das mit »Geißelung« nichts zu tun hat; trotzdem es (nur bei Ad) Mt 10,17; 20,19; 23,34 für *μαστιγών* steht, erscheint es sonst für *τύπτω* (Mt 24,29), *δείρω* (Mk 12,3) und *βασανίζω* (Mt 8,29). Opiza- und Tbeth-Codex sind dagegen nach dem Griechischen revidiert, da das Substantiv *შოლტი* »Peitsche, Geißel« wirklich »flagellum« bedeutet und mit dem Allerwärtsverb *ცემა* »geben«, auch »jem. eins geben« gut *φραγελλώ* wiedergibt.

27,40 exstruebat | <ex>aedificabas: *აღ-აშენებდ* ist 2. Pers. Sing.; OT lesen beidemale die 2. Person: destruebas... <ex>aedificabas. Auch das wurde von Blake übersehen!

27,42 salvavit... salvare | vivificavit... vivificare: *ცხოვნებდა* ist eindeutig »am Leben lassen« (vgl. Ex 1,18,22 = *ζωογονέω*), dann erst »retten« und wird so auch für *σῶζω* gebraucht. An dieser Stelle aber fällt besonders ins Gewicht, daß die Peschitta *ܩܝܝܩܥܝܬ* vivificavit und der Sinaisyrer *ܩܝܝܩܥܝܬܐ* vivificans und nachher übereinstimmend *ܩܝܝܩܥܝܬܐ* vivificare liest, während die jetzige armenische Bibel hier *ապրեցուցանել* »retten« bringt. Selbst die Vulgata unterscheidet (gegen Blake) zwischen »salvare« (V. 40) und »salvum facere« (V. 42).

27,43 Anm. 3 *om.* quoniam bezieht sich nur auf Tb!

27,45 Anm. 7 terra omnis | omnis terra (= georg. Anm. 6).

27,52 commota-est: Wir wollen *შე-ძრება* statt mit »conquassare« nunmehr doch (vg. *ძრება* motus) mit »commovere« wiedergeben und die früheren Stellen 24,29 (*σαλεύω*), 21,10 und 27,51 (*σειώ*) und 23,4 (*κινέω*) dahingehend berichtigen.

27,55 Anm. 15 mulieres: lies mulieres.

27,57 nomine vocatum est | nomen dictum-est: *ერქუა* wird V. 32,33 auch von Blake mit »dicere« und nicht mit »vocare« (*წოდება*!) übertragen.

27,57 Anm. 22 laudet einfach: quia | qui.

27,58 Anm. 2 u. 3 cadaver | corpus: Blake hat selbst das gleiche Wort *გუამი* V. 52 (Anm. 3) mit »corpus« übersetzt.

27,59 Anm. 5: Ioseb hat nur Op, nicht OT (vgl. georg. Anm. 4).

27,64 Anm. 3 narrent haben Tb und Op (vgl. georg. Anm. 31).

28,7 mane | cito: *აღრე* (mane, cito) wird von Blake 5,25 mit cito (= *ταχύ*) übersetzt; weshalb soll es hier »mane« bedeuten und ein mißverständenes *վաղիւ* (mane) sein? Die armenische Version hat doch nach Zohrab eindeutig *վաղվաղակի* (cito)!

28,11 Anm. 16 intaverunt: lies intraverunt.

28,20 georg. Anm. 15 *ყოველნი*: lies sg. *ყოველი* (omne) OT.